ZULFIYA LIRIKASIDA AYOL MATONATI VA SADOQAT FALSAFASI

Aralova Gulsanam
Termiz davlat pedagogika instituti
Tillar fakulteti O'zbek tili va
adabiyoti yo'nalishi talabasi
gulsanam.aralova1106@gmail.com
https://doi.org/10.5281/zenodo.24456838

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekiston xalq shoirasi Zulfiya lirikasida peyzaj (tabiat tasviri) va lirik qahramon ruhiy holatining o‘zaro uyg‘unligi badiiy-poetik jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida shoiraning bahor va sog‘inch mavzusidagi she’rlari misolida tabiat detallarining ramziy ma’no kasb etishi hamda psixologik parallelizm hodisasi yoritib berilgan.
Kalit so‘zlar: Zulfiya lirikasi, poetika, peyzaj, psixologik parallelizm, ramz, bahor obrazi, badiiy mahorat.

Аннотация: В данной статье с художественно-поэтической точки зрения анализируется взаимосвязь пейзажа (изображения природы) и душевного состояния лирического героя в лирике народной поэтессы Узбекистана Зульфии. В ходе исследования на примере стихотворений поэтессы о весне и тоске раскрывается приобретение деталями природы символического значения, а также освещается явление психологического параллелизма.
Ключевые слова: лирика Зульфии, поэтика, пейзаж, психологический параллелизм, символ, образ весны, художественное мастерство.

Abstract: This article analyzes the interconnection between landscape (depiction of nature) and the psychological state of the lyrical hero in the poetry of the People's Poet of Uzbekistan, Zulfiya, from an artistic and poetic perspective. Through the analysis of the poet's verses on spring and longing, the study reveals how natural details acquire symbolic meaning and explores the phenomenon of psychological parallelism.
Keywords: Zulfiya’s lyrics, poetics, landscape, psychological parallelism, symbol, image of spring, artistic mastery

O‘zbek she’riyati osmonida shunday yorqin yulduzlar borki, ularning nomi tilga olinganda ko‘z oldimizda nafislik, sadoqat va hayotga bo‘lgan cheksiz muhabbat gavdalanadi. O‘zbekiston xalq shoirasi Zulfiya ana shunday betakror ijodkorlardan biridir. Xalqimiz uni bejizga “bahor va vafo kuychisi” deb atamagan. Biroq shoiraning har bir misrasini yurakdan his qilib o‘qisak, bu bahoriy nafislik ortida ulkan sabr, metin iroda va inson qalbining eng nozik tebranishlari yashiringanini ko‘ramiz. Zulfiya she’rlarida tabiat manzaralari shunchaki chiroyli tasvir emas. Uning ijodida gullagan bodom ham, mayin esgan shabada ham, hatto qishning sovuq izg‘irini ham tirik — ular inson dardi bilan hamnafas, quvonchiga sherik. Shoira o‘z qalbidagi sog‘inch va umidni tabiat tiliga ko‘chiradi, shu orqali o‘quvchi bilan dildan suhbat quradi. Mazkur maqolada Zulfiya lirikasida tabiat va inson ruhiyati qay darajada uyg‘unlashib ketgani, uning misralaridagi yashirin dard va umid falsafasi haqida fikr yuritamiz.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Zulfiya she'riyatida tabiat va ruhiyat uyg'unligi avvalo shoiraning atrof-olamni qanday his etishi bilan bog'liq. Uning ijodida fasllar almashinuvi, gullar, shamollar yoki tungi sukunat shunchaki tashqi manzara emas, balki lirik qahramonning ichki kechinmalariga hamohang tirik obrazlardir. Ayniqsa, shoira ijodida bahor obrazi alohida ma'no kasb etadi. Masalan, eng mashhur she'rlaridan biri — *"Bahor keldi seni so'roqlab"*da tabiatning uyg'onishi bilan qalbdagi ayriliq iztirobi o'rtasida teran ichki qarama-qarshilik seziladi:

Salqin saharlarda, bodom gulida,
Binafsha labida, yerlarda bahor.
Qushlarning parvozi, yellarning nozi,
Baxmal vodiylarda, qirlarda bahor..."i

Bu misralarda borliq go'yo yangidan tug'ilayotgandek, har bir detalda hayot va harakat bor. Ammo she'r davomida bu yorug' manzara lirik qahramonning yuragidagi sog'inchni yanada kuchaytiradi: hamma narsa uyg'ongan, tabiat quvonchga to'lgan bir paytda suyukli yor — Hamid Olimjonning yo'qligi qalbni og'riqqa soladi. Shuningdek, "Hijron kunlarida" yoki "Ne baloga etding mubtalo" kabi she'rlarida ham dard va sog'inch ohangi chuqur kechinmalar bilan yo'g'rilgan. Biroq Zulfiya she'riyatida bu og'riq insonni sindirmaydi; aksincha, qiyinchiliklar ortidan yashashga, sabr qilishga va go'zallikni ko'rishga undovchi kuchga aylanadi.

Zulfiya she'riyatining badiiy qudrati va o'ziga xosligi haqida adabiyotshunos olimlar ko'plab salmoqli fikrlar bildirganlar. Jumladan, adabiyotshunos olim Ozod Sharafiddinov shoira ijodidagi samimiylik, hayotiy haqiqat va ortiqcha balandparvozlikdan xolilikni alohida qadrlagan.1 Taniqli adabiyotshunos Naim Karimov esa o'zining "Zulfiya" adabiy portretida shoiraning ijodiy yo'lini, undagi vafo, matonat va ruhiy kechinmalar evolyutsiyasini atroflicha yoritib bergan.2 Shuningdek, Laziz Qayumov "Shoira Zulfiya" risolasida uning poetik mahorati, xalq og'zaki ijodi an'analariga tayangan jihatlari va o'zbek she'riyatiga olib kirgan ohanglari haqida qimmatli mulohazalar yuritgan.

Bundan tashqari, Zulfiya merosi va o'zbek lirikasida ruhiy kechinma, badiiy san'atlar hamda ayollar she'riyati masalalari adabiyotshunoslikda ilmiy tadqiqotlar va dissertatsiya ishlarida ham o'rganilgan. Xususan, M. Sultonova shoira ijodining g'oyaviy-badiiy xususiyatlari va badiiy mahorati yuzasidan ilk salmoqli tadqiqotlar olib borgan bo'lsa, O. To'laboyev hamda N. Yo'ldosheva kabi tadqiqotchilarning ilmiy izlanishlari va dissertatsiyalarida Zulfiya lirikasida badiiy mahorat, obrazlar tizimi hamda poetik vositalarning o'rni yoritilgan.3 Bularning barchasi shuni ko'rsatadiki, Zulfiya ijodi ham keng kitobxonlar, ham ilmiy jamoatchilik uchun hamisha dolzarb bo'lib qolmoqda.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Zulfiya ijodida tabiat manzaralari va inson ruhiyatining uyg'unligi shoiraning badiiy tafakkuri naqadar teran va hayotiy ekanini yaqqol namoyon etadi. Uning she'rlarida bahorning uyg'onishi ham, fasllar almashinuvi ham shunchaki tashqi tasvir bo'lib qolmay, balki sog'inch, sadoqat, ayriliq iztirobi va qalb ichidagi umidni ochib beruvchi nozik badiiy vositaga aylanadi.

---

1 Zulfiya. Tanlangan asarlar. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti. (She'riy matn va lirik kechinmalar manbasi

2 Karimov N. Zulfiya. Adabiy portret. – Toshkent.

3 To'laboyev O., Yo'ldosheva N. Zulfiya she'riyati poetikasi va badiiy mahoratiga oid ilmiy tadqiqot hamda dissertatsiya ishlari.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Adabiyotshunos olimlarning salmoqli kuzatishlari hamda ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, Zulfiya merosi o'zbek she'riyatida lirik kechinma va badiiy mahoratning yuksak namunalari sifatida hamisha o'z qiymatini saqlab kelmoqda. Shoiraning satrlarida mujassam bo'lgan matonat, dardga taslim bo'lmaslik va yashashga intilish ruhi bugungi kitobxonni ham qiyinchiliklar oldida bukilmaslikka, qalbida ezgulik va umid uchqunini asrab-avaylashga undaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Zulfiya. Tanlangan asarlar. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, 2015. – 320 b.
2. Sharafiddinov O. Ijodni anglash baxti. – Toshkent: Sharq, 2004. – 640 b.
3. Karimov N. Zulfiya. Adabiy portret. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, 1983. – 144 b.
4. Qayumov L. Shoira Zulfiya. – Toshkent: O'zdavnashr, 1965. – 112 b.
5. Sultonova M. Ijod sahifalari (Zulfiya mahorati haqida). – Toshkent: Fan, 1975. – 168 b.
6. To'laboyev O. Zulfiya lirikasida badiiy mahorat masalalari: Filol. fan. nomz. ... dis. – Toshkent, 1998.
7. Yo'ldosheva N. Zulfiya she'riyatida badiiy san'atlar va poetik obrazlar tizimi: Filol. fan. bo'yicha fals. dokt. (PhD) ... dis. – Toshkent, 2019

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.